

FRÁSÖGN

af fundi stjórnarnefndar Evrópuráðsþingsins í Róm 25.–26. nóvember 2021.

Af hálfu Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins sóttu fundinn Þórhildur Sunna Ævarsdóttir, starfandi formaður Íslandsdeildar, og Bylgja Árnadóttir, alþjóðaritari. Ólafur Þór Gunnarsson, fyrrverandi þingmaður, tók einnig þátt í fundinum í boði flokkahóps vinstri manna. Á dagskrá voru m.a. barátta gegn spillingu og pólitísk ábyrgð, endurskoðun siðareglna Evrópuráðsþingsins, umræður um stöðu mála á landamærum Hvíta-Rússlands og 70 ára afmæli flóttamannasamþykktar Sameinuðu þjóðanna.

Roberto Fico, forseti ítalska þingsins, og Maria Elisabetta Alberti Casellati, forseti öldungadeildar þingsins, opnuðu fundinn. Luigi Di Maio, utanríkisráðherra Ítalíu og formaður ráðherranefndar Evrópuráðsins, kynnti áherslur ítalskra stjórnvalda meðan á formennsku landsins í Evrópuráðinu stendur. Hann sagði ítölsk stjórnvöld leggja mikla áherslu á að styrkja alþjóðleg samstarf í kjölfar heimsfaraldursins. Komið hefði í ljós að ekkert land réði við faraldurinn eitt og sér heldur væri þörf á að setja skilvirkar sameiginlegar reglur. Í formennskutíð Ítalíu yrði lögð áhersla á að styrkja grundvallargildi Evrópuráðsins og skoða sérstaklega áhrif heimsfaraldursins á kerfi aðildarríkja, réttindi sjúklunga og siðferðileg álitafni. Einnig legðu Ítalir áherslu á valdeflingu kvenna, réttindi barna og stefnumótun til framtíðar í þágu almennings. Þá líti Ítalir á það sem algjört forgangsmál að Evrópusambandið gerist aðili að mannréttindasáttmála Evrópu.

Í tilefni af árlegum degi baráttu gegn kynbundnu ofbeldi var haldin umræða um stöðu sáttmála Evrópuráðsins um baráttu gegn kynbundnu ofbeldi og heimilisofbeldi, sem einnig er nefndur Istanbúlsamningurinn, með sérstakri áherslu á hlutverk karla í að stöðva ofbeldið. Rik Daems, forseti Evrópuráðsþingsins, kynnti nýtt kynningarmyndband fyrir almenning á vegum þingsins þar sem fjallað er um kynbundið ofbeldi og hvernig fullorðnir karlmenn og drengir geti stuðlað að jafnrétti og barist gegn skaðlegum staðalmyndum kynjanna. Sérstaklega væri fjallað um orðræðu í garð kvenna, verkaskiptingu og samskipti í fjölskyldum og nánnum samböndum. Michele Nicoletti, prófessor og fyrrverandi forseti Evrópuráðsþingsins, sagði Istanbúlsamninginn mikilvæga lagalega umgjörð til að berjast gegn mannréttindabrotum. Heimilisofbeldi væri ekki persónulegt málefni og ekki væri hægt að vísa til menningarlegra eða félagslegra þátta til að réttlæta eða afsaka tilvist þess.

Hann sagði að kynbundið ofbeldi hvíldi á aldagamalli orðræðu, stjórnmalalegum og efnahagslegum valdatengslum. Það að breyta þessum kerfum krefðist gríðarlegs átaks þar sem fólk þyrfti að endurhugsa og læra upp á nýtt stöðu sína í samfélaginu og gagnvart öðrum. Nicoletti sagði menningarbyltingu hafa átt sér stað þar sem samfélög væru að færast frá stofnunum feðraveldisins. Evrópuráðið gæti tekið þátt í þessari félagslegu byltingu með því að aðlaga löggjöf sína og ráðleggingar til aðildarríkja. Simona Lanzoni, varaforseti sérfræðingahóps Evrópuráðsins um baráttu gegn kynbundnu ofbeldi og heimilisofbeldi (GREVIO), sagði meginmarkmið GREVIO vera að stuðla að jafnrétti karla og kvenna og uppræta kynbundið ofbeldi. Forvarnir væru besta leiðin til að berjast gegn ofbeldinu og í Istanbúl-samningnum væru m.a. ákvæði um fræðslu um málefnið í skólum.

Þórhildur Sunna Ævarsdóttir sagði mikilvægt að hafa í huga hversu mikil áhrif frelsisskerðing stjórnvalda í tengslum við baráttuna gegn heimsfaraldri kórónuveiru hefði haft á konur. Almennur hefði verið hvattur eða jafnvel skyldaður til að leita skjóls á heimilum sínum en fyrir margar konur hefði heimilið verið mun hættulegra en faraldurinn. Þórhildur Sunna benti á að þessi áhrif hefðu verið fyrirsjáanleg og nauðsynlegt hefði verið að taka tillit til þeirra við stefnumótun í tengslum við faraldurinn. Þar sem faraldurinn geisaði enn gæfist nú tækifæri til að gera betur í þessum efnunum.

Þórhildur Sunna Ævarsdóttir var framsögumaður ályktunartillögu um endurskoðun siðareglna þingsins í þeim tilgangi að leggja blátt bann við kynferðislegri áreitni og ofbeldi. Hún þakkaði fyrrverandi forseta Evrópuráðsþingsins fyrir að hafa vakið athygli á niðurstöðum rannsóknar sem benti til þess að kvenkyns þingmenn og starfsmenn þinga í Evrópu yrðu fyrir kynferðislegri áreitni í miklum mæli. Með ályktuninni var siðareglum Evrópuráðsþingsins breytt þannig að þingmönnum sé bannað að sýna af sér hvers kyns kynjamismun, kynferðislega áreitni eða ofbeldi. Þórhildur Sunna ítrekaði tilmæli Evrópuþingsins til þjóðþinga aðildarríkja að þau endurskoðuðu siðareglur sínar og legðu bann við kynferðislegri áreitni og hatursfullri orðræðu í garð kvenna. Þá þyrftu viðurlög við brotum gegn siðareglum að vera skýr.

Marta Cartabia, dómsmálaráðherra Ítalíu, ávarpaði fundinn í umræðum um ályktunartillögu um baráttu gegn spillingu og pólitíska ábyrgð. Hún sagði alvarlegt ef stjórnámálamenn væru grunaðar um ógagnsæi eða ólögmetar aðgerðir. Það leiddi til vantrausts borgaranna gagnvart lýðræðislegum stofnunum og hefði slæm áhrif á samheldni samfélagsins. Í ályktun sinni hvatti Evrópuráðsþingið til þess að þjóðþing settu sér skýrar reglur um hagsmunaskráningu þingmanna og viðbrögð við því þegar stjórnámálamenn væru grunaðir um að eiga þátt í spillingu, skattundanskoti eða peningabætti. Þá voru evrópskir stjórnámálaflokkar hvattir til að þrýsta á stjórnámálamenn að segja af sér í þeim tilvikum þar sem alvarlegur og rökstuddur grunur væri um misferli. Í umræðum ítrekaði framsögumaður að umfjöllunarefni skýrslunnar væri pólitísk ábyrgð stjórnámálamanna, ekki málsmeðferð dómskerfisins. Nauðsynlegt væri að stjórnámálamenn öxluðu pólitíska ábyrgð og segðu af sér til að standa vörð um traust almennings á stjórnámálunum. Í skýrslunni var sérstaklega fjallað um áhrif uppljóstrana í Panama-skjölunum á íslensk stjórnámál árið 2016. Við undirbúning skýrslunnar átti framsögumaður fjarfundi með Katrínu Jakobsdóttur forsætisráðherra, Birgi Ármannssyni, formanni þingflokks Sjálfstæðisflokksins, og Þórhildi Sunnu Ævarsdóttur, þingmanni Pírata, auk þess sem hann fundaði með skattrannsóknarstjóra, meðlimum háskólasamfélagsins og fjölmiðlamönnum.

Stjórnarnefnd hélt sérstaka umræðu um stöðu fólks á faraldsfæti á landamærum Póllands og Hvíta-Rússlands. Framsögumaður sagði augljóst að um væri að ræða skipulagðan flutning fólks að landamærunum að undirlagi forseta Hvíta-Rússlands til að valda óróa í Evrópu. Aðgerðirnar mætti flokka sem blandað stríð (e. hybrid war). Þrátt fyrir að stór hluti fólksins félli ekki undir lagalega skilgreiningu á flóttafólki eða hælisleitendum þyrftu pólsk stjórnvöld að fara málefnalega yfir hverja umsókn um hæli. Fólkið sæti fast á landamærunum við ómannúðlegar aðstæður og nauðsynlegt væri að veita því mannúðaraðstoð. Þórhildur Sunna Ævarsdóttir benti á að allt frá seinni heimsstyrjöld ættu pólsk stjórnvöld og almenningur í landinu erfitt með að treysta því að Evrópuríki kæmu þeim til aðstoðar þegar á þyrfti að halda. Upplifun þeirra af ástandinu nú væri að landið sætti árás. Nauðsynlegt væri að Evrópuríki kæmu Póllandi til aðstoðar og að tekið yrði á þessu máli á mannúðlegan hátt.

Þá samþykkti stjórnarnefnd ályktun um kynjuð áhrif kláms og tengsl við mannréttindi. Með ályktun sinni hvatti Evrópuráðsþingið aðildarríkin til að styrkja kynfræðslu í skólum til að berjast á móti neikvæðum áhrifum kláms á samskipti kynjanna. Einnig var mælt með því að dreifingaraðildar kláms á netinu gengju úr skugga um aldur notenda og upplýst samþykki þeirra sem birtust á síðunum. Þórhildur Sunna Ævarsdóttir benti á þá annmarka sem væru á því að setja upp einhvers konar skráningu þeirra sem nota klám, sérstaklega með tilliti til persónuverndarsjónarmiða. Hún gerði einnig athugasemdir við orðræðu um samúð með stöðu kvenna á grundvelli þess að þær væru systur, dætur eða mæður. Hún benti á að konur ættu skilið virðingu sem manneskjur burtséð frá því hvernig þær tengdust karlmönnum.

Stjórnarnefnd samþykkti einnig ályktanir og tilmæli um 70 ára afmæli Genfarsáttmálans og flóttamannasáttmála Sameinuðu þjóðanna, um sjálfviljugan flutning flóttafólks og farandfólks sem þarfnast mannúðarverndar, um hagsmuni barna og stefnumótun í átt að jafnvægi milli vinnu og einkalífs, um áhrif heimsfaraldurs kórónuveiru á menntun og menningu og um mismunun gagnvart rómafólki. Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu www.pace.coe.int.